

Pieces of Peace

P. Pinchas

¹ Israel settled in the Shittim and the people began to commit harlotry with the daughters of Moab.

² They invited the people to the feasts of their gods; the people ate and prostrated themselves to their gods. ³ Israel became attached to Baal-peor, and the wrath of HASHEM flared up against Israel.

⁴ HASHEM said to Moses, "Take all the leaders of the people. Hang them before Hashem against the sun — and the flaring wrath of HASHEM will withdraw from Israel."

⁵ Moses said to the judges of Israel, "Let each man kill his men who were attached to Baal-peor."

⁶ Behold! a man of the Children of Israel came and brought a Midianite woman near to his brothers in the sight of Moses and in the sight of the entire assembly of the Children of Israel; and they were weeping at the entrance of the Tent of Meeting.

⁷ Phineas son of Elazar son of Aaron the Kohen saw, and he stood up from amid the assembly and took a spear in his hand. ⁸ He followed the Israelite man into the tent and pierced them both, the Israelite man and the woman into her stomach — and the plague was halted from the Children of Israel. ⁹ Those who died in the plague were twenty-four thousand.

² ¹⁰ HASHEM spoke to Moses, saying: ¹¹ Phineas, son of Elazar, son of Aaron the Kohen, turned back My wrath from upon the Children of Israel, when he zealously avenged Me among them, so I did not consume the Children of Israel in My vengeance. ¹² Therefore, say: Behold! I give him My covenant of peace. ¹³ And it shall be for him and his offspring after him a covenant of eternal priesthood, because he took vengeance for his God, and he atoned for the Children of Israel.

³ The Brisker Rav, in the name of his father Rav Chaim Soloveitchik, makes a similar point from a slightly different perspective. Why did Hashem reward Pinchas with "My covenant of peace"? Pinchas had just committed a violent, albeit very commendable, act of zealous defense of the Divine honor. Therefore, he should have been rewarded with Hashem's "covenant of zealotry." Why His "covenant of peace"?

Imagine a brave soldier returning from the battlefield after heroically turning the tide of battle against the enemy. Would we award him the Congressional Medal of Honor or the Nobel Peace Prize? Was Pinchas, *lehaudil*, a candidate for the Peace Prize?

F⁵ *Majesty of Man*
OLLOWING THE INCIDENT OF BILAM, the nation began to stray after the women of Moav and their idolatry. The situation deteriorated to the point that Zimri — one of the princes of Israel — was so brazen as to

An Individual May Act

sin with a Midianite woman — Kazbi, the daughter of Tzur — before Moshe and the entire nation. This provoked the wrath of Hashem; yet, *Rashi* explains (*ibid.*) that Moshe momentarily forgot the *halachah* — the law — and could not take action.

⁶ When a Jew sins with a non-Jewish woman in front of at least ten people, the Torah allows an individual to take action — "a zealot may kill him" (*Sanhedrin* 82a). A *kanai* — a zealot — one who is so determined to uphold the honor of Hashem that he cannot let evil exist before him — is permitted to take the law into his own hands. Pinchas, who did remember the *halachah*, quickly ran to Moshe to ask permission to act. Moshe, reminded of the law, assured him that the two should be put to death and that Pinchas should be the one to carry out the deed. Immediately, on this consent, Pinchas pierced both Kazbi and Zimri with his spear and appeased Hashem's anger. Pinchas's quick action ended the plague which Hashem had brought upon the nation, and which had already killed thousands of Jews.

⁴ עוד יותר קשה, "בריתי שלום" זו, פירושה ברית כהונת עולם, היינו עבודת הקרבנות ונשיאות כפיים לדורות! והרי חז"ל אומרים "כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו" ואין זה משנה בדברי חז"ל איזו נפש הוא הרג ובאילו נסיבות.

⁷ IT IS INTERESTING TO NOTE THAT PINCHAS, who so wanted to carry out the will of Hashem and bring the sinners to justice, did not run in a heated passion to kill Zimri and Kazbi. He first went to inquire of Moshe what the law was and only then did he take action. Often, we think of a zealot as a sincere and highly motivated individual whose overwhelming concern for Hashem compels him to act based only on his emotions. The Torah's view of a *kanai* is quite different. To truly appease Hashem's anger and do His will, a zealot must act only within the intellectual framework of *halachah*.

CONVENTIONAL THINKING WOULD DICTATE that when a person is swept up in a sea of emotion, it is impossible for him to see clearly and to act in a rational manner. We see from Pinchas' actions that this is not so. A *kanai*, who is singled out precisely because of his strong emotions that drive him to sanctify the Name of Hashem, is required to harness these same emotions with cool rationality and to clearly analyze the implications of his actions. A *kanai*, as well

Halachah Must Guide Our Emotions

⁸ UNFORTUNATELY, IN CONTEMPORARY USAGE, the term "zealot" has assumed a negative connotation. We associate this word with images of an angry, rebellious individual acting violently towards others under the banner of religious conviction. In reality, nothing could be further from the truth. A true *kanai* is one who possesses both an all-consuming devotion to Hashem and an equally overwhelming love for his fellow Jews. Zeal and devotion

Devotion and Love

ד. נתבונן עוד במחזה המופלא הזה של גדלות טוהר המעשה המתגלה לעינינו בקנאותו של פנחס, בעת שמצטרפים ביחד שני הפכים קיצוניים המשמשים בשלמות מופלאה:

מצד אחד שלהבת אש הקנאות מתלקחת בלבו בלהט ובאכזריות לקנא קנאת ה' להרוג כמו ידיו נשיא ישראל, ואין שיעור לגודל קנאה זו שהיא קנאתו של הקב"ה המעיד כי פנחס מילא את מקומו "בקנאו את קנאתי". וקנאה זו מתחייבת על פי ההלכה, שהרי כל הרשות לפגוע בבוועל ארמית ניתנה אך ורק למי שאש הקנאה יוקדת בעצמותיו ואילולא זה לא ניתן הדבר להתקיים. ויחד עם זאת, אש הקנאה טהורה בתכלית משמץ של תערובת קנאה לכבודו של משה רבנו המתבזה על ידי זמרי המחרפו לעיני כל ישראל, ולמרות שאש הנפש והזעזוע שבודאי יצר מעשה זה בלבו הטהור של פנחס, כל הקנאה היתה אך ורק לכבוד השי"ת לנקום את נקמתו.

ומצד שני, באותה שעה ממש שבוערת בלבו אש הקנאות, לבלו של פנחס מלא רחמים, והוא עומד ומתפלל על כלל ישראל לכפר עליהם מחרון אף ה'. גם כאן, לבו הטהור מתעלה מעל כל נגיעה אישית, והוא מתפלל על האנשים החוטאים בבעל פעור שנגדם בוערת קנאת ה' אשר עומדים לפניו באותו רגע ומבזים אותו בצורה משפילה. צירוף מופלא של שתי הקצוות הללו ברגע אחד, בשלמות ובטהור עילאיים - הוא המבטא עומק גדלותו של פנחס.

ומעתה יובן מדוע טוהר לב שכזה זיכה את פנחס בשכר מעשהו לברית חיים ושלוש שנעשה כמלאך חי לעולמי עד. כי אין בכח בן אנוש לעשות מעשה אחד שיש בו שני קטבים המנוגדים בתכלית, ורק בכוחו של מלאך ושכל נבדל הנטול מכל נגיעות והאמת בלבד נר לרגליו לעשות מעשה מופלא וטהור שכזה. ולא יפלא איפוא שעוד בחייו, קודם שעלה בסערה השמימה נתעלה למדרגת מלאך, וכפי שהבאנו לעיל מדברי חז"ל בפרשת המרגלים ששלח יהושע ליריחו שנעשה פנחס למלאך. ומשום כך היה פנחס כשר למלא כביכול את מקומו של הקב"ה בקנאתו ולעמוד במקום הקב"ה לקנא את קנאתו, כי במידת שלמותו הגיע לבחינת מלאך שכל עצמו ותכליתו למלא שליחות קונו.

12 עיניו עסבי בראש - ר' נחמן

קנאות טהורה: חברתה של אהבת-ישראל

זוהי הקנאה המשובחת. קנאה בה מבטל אדם את כל אישיותו, רצונותיו ומחשבותיו כלפי דבר-אלקים, ורק קנאה זו, משתלבת ומסייעת בבנינו של עולם; מצילה את ישראל - וממילא את העולם כולו. לכן זכה פינחס במעשה זה של הריגת אדם, לכהונת-עולם "לו ולזרעו אחרי" (ערישי לבמד: כה, יג) מינוי שסבו אהרן זכה לו, בשכר "וראך ושמת בלבו" (שמות ז, יד: שבת קל"ט), בזכות שהיה אוהב שלום ורודף שלום. אם השכר לשני המעשים שווה - משמע שאין סתירה בין המעשים! קנאות אמיתית, אינה סתירה לשלום ולאהבת-ישראל, משום שקנאה טהורה, נובעת מאהבת-ה', וגם אהבת ישראל נובעת מאהבת-ה'!

דהיינו: לאהבת-ישראל, מגיעים באמצעות אהבת-ה', משום שאהבת ישראל היא מצווה מהתורה, שאהבת-ה' מחייבת לקיימה כשאר המצוות. הקנאה האמיתית לה', נובעת איפוא בסדר זה: האדם מגיע להכרה, שעם ישראל אינו יכול להתקיים במצב השפל בו הוא מצוי; וכפי שמעיד ה', שלולא פינחס היה מכלה ח"ו את עמו. תגובתו המיידית של האדם לנוכח מצב כללי קשה זה, היא דבקות-אישית מוגברת בה'; חיזוק הכרתו הפנימית בה' אלקי השמים והארץ, קמציאות האמיתית היחידה בכל הנמצא. לתקן את המצב, את החברה - לא קל; אבל לחזק את עצמי, אני בהחלט יכול. כתוצאה מהעפלה רוחנית זו - מופיעה הקנאה הטהורה לה'!

כי כל מחשבות אותו אדם נתונות בשאלה אחת: מהו רצון ה' ומאחר שאין ענייניו האישיים תופסים מקום בהכרתו, וכל-כולו אלקות צרופה - הופכת אותו עובדה זו למעין "שגריר" האלקות בעולם, ואז פורצת מתוכו קנאת-ה' בטהרתה! זהו: "בקנאו את קנאתי". פינחס היה כלי נאמן, להופעת קנאת-ה' בעולם; בדיוק כפי שהמכוון את מכשיר-הקשר שלו לתדר הנכון, ישמש כלי שדרכו יושמעו בדייקנות, גלי-הרדיו שמקורם בתחנת-האם. דבקות עילאית כזו בה', מביאה ברכה לעולם ומבטלת גזרות קשות, ובכך, היתה קנאותו של פינחס באותה שעה, לאהבת-ישראל הגדולה ביותר.

13 נסכם ונגדיר כך: קנאה אמיתית לה', אינה מתחילה במעשה הקנאה עצמו, אלא בדבקות בבורא. הקנאה לה', היא סיומו של תהליך נפשי; פועל-יוצא,

של ביטול-עצמי והתמזגות במקור-המקורות, שכל סמכויות המשפט בידו. ללא דבקות קודמת זו, אין עושה המעשה יונק את כוחו ממקור הסמכות הראשי, וממילא אין לו כל סמכות לדון; נותר בעינו המצב הרגיל, בו בית-הדין הוא הגוף היחיד, עליו האציל הבורא מסמכותו האלקית.

9 as every Jew, must understand that even when emotions push us to actions which we believe are the will of Hashem, our feelings are not the determining factor - halachah is. Halachah is our guideline to exactly what the will of Hashem is and by putting our emotions under its direction, we can be confident that all our actions will serve as sanctifications of Hashem's Name.

10

THE S'FORNO HELPS US SEE ANOTHER INSIGHT into this incident. Imagine how Pinchas must have felt as he decided to act. A prince of Israel is sinning. Multitudes of Jews stand by, observing this brazen act of immorality, and not a single one protests. Wouldn't Pinchas, in his zealous devotion, feel anger and hatred towards his fellow Jews, who were guilty of silent complicity in this sinful scenario?

Pinchas was Motivated by Compassion

The S'forno (Bamidbar 25:4,11,13) tells us that the opposite was true. Pinchas was motivated by compassion and pity for his brethren. His intention was to atone for their lack of protest and to stop the plague that raged among them. Although he loathed Zimri's public immorality and the absence of any condemnation from the bystanders, he acted out of love and concern for B'nei Yisrael, despite their negligence. The thought of his brethren perishing was a greater motivating factor for Pinchas, the quintessential kanai, than the overwhelming feeling of justice needing to be served, which Pinchas must have felt very deeply in order to be chosen to mete out the required punishment.

The S'forno (Bamidbar 25:4,11,13) tells us that the opposite was true. Pinchas was motivated by compassion and pity for his brethren. His intention was to atone for their lack of protest and to stop the plague that raged among them. Although he loathed Zimri's public immorality and the absence of any condemnation from the bystanders, he acted out of love and concern for B'nei Yisrael, despite their negligence. The thought of his brethren perishing was a greater motivating factor for Pinchas, the quintessential kanai, than the overwhelming feeling of justice needing to be served, which Pinchas must have felt very deeply in order to be chosen to mete out the required punishment.

14 עיני עטרים - ר' שמשון יוסף שטרן
לכאורה ל"ע, דהא איתא בספרים דשכר מצוה הוא מעין הפעולה "מדה כנגד מדה". ואילו כאן הרי פנחס עשה מעשה של קנאות וזכה "לשלום" והווי היפך הפעולה?

ואמר מרן הגר"ח זצ"ל דאינו כן, דהקנאות של פנחס היה "מעשה של שלום" שהרי עשה הכל לשם שמים.
מרן הגר"ח זצ"ל אמר פעם, שיש הבדל גדול בינו ובין אחד שהתחזה לקנאי והביא משל לבית שהיו בו הרבה עכברים, וכדי להלחם במכה זו היו מביאים חתול והיה רודף אחרי העכברים והורגם.

והנה גם הבעל הבית וגם החתול אינם אוהבים את העכברים. אמנם הבדל מהותי יש ביניהם, הבעל הבית היה מעדיף שלא יהיו כלל עכברים, ואילו החתול רוצה מאד שיהיו עכברים, כדי שיוכל להורגם...
וה"ה "בקנאות", למרן הגר"ח זצ"ל היה יותר ניחא שלא יהיה לו במה להלחם. משא"כ אותו אדם רצה שיהיה לו במה להלחם וכו'. ודו"ק היטב. [מדברי מו"ד הגרמ"ד הלוי סאלאוויציק שליט"א]

15 ב"מ ז' כ"ג - ר' יוסף קארו
מובא באיגרת הגר"א: "בשעה שאדם בא לדין שואלין אותו: המלכת את קונך? המלכת את חברך?"

הרי שבאותו לשון ששואלים לאדם כלפי הקב"ה - המלכת, כן שואלים לאדם כלפי חברו - המלכת את חברך.

לומר לך, שאין שום משמעות לכבוד שיעשה האדם לבוראו בקבלת עול מלכות שמים, באם לא יהא לו כמו כן כבוד לחבירו ולקבלו עליו בבחינת "מלך" בדרגה מסוימת כפי מדרת הכבוד היאות ליתן אדם לחבירו שהוא בגדר "המלכת" החבר. ובאם חלילה יש פירוד ואין נתינת כבוד זה לזה, אף שכל אחד בנפרד יש לו שאיפה להתרצות לפני אדונו, מאחר ולא אכפת לו מחברו ואין לו כבוד לחבירו - יהא גם הוא מאוס אצל ה'.

משל למה הדבר דומה.
מלך שיש לו עבדים, ובין עבדיו, נמצא עבד המשרת למלכו, בכל כוחו, עושה את השירות למלך באופן המעולה ביותר, אלא שעינו צרה במלאכת שאר העבדים, ושמח הוא בכשלונם, או אפילו רק צרה עינו כאשר גם הם עובדים למלך כמותו, וחש בהם כמתחרים, או אפילו במקרה טוב - לא אכפת לו כלל במה שהמה מזלזלים בכבוד המלך ואין הדבר נוגע לו כלל, וכל פרטים אלו נכללים בזה שאינו מכבד את עבדי המלך שכזה מורה הדבר על הנוכח.

ובכן נתבונן, עבד זה אוהב הוא את מלכו או אוהב הוא את עצמו? בודאי אוהב הוא את עצמו, שכן לו היה אוהב למלכו, הרי שהיה שמח וטוב עין בכל אשר ישמח את מלכו, והיה מכבד את עבדי ואוהדי המלך, שכן יודע הוא ששמחת מלכו הוא רק כאשר כל עבדיו עובדים אותו, ורק אז יש שמחה אמיתית למלכו, וזה העבד כאשר הינו צר עין בעבודת כל עבדי המלך, או אפילו כשלא אכפת לו כלל משאר עבדי המלך אם עובדים הם את מלכם או שלא, ואין לו כבוד כלפיהם להיותם עבדי המלך, הרי שאינו מביט במה שמשמח את המלך, אלא רואה את עצמו בלבד, והעיקר אצלו שהוא עושה נחת למלכו, והעיקר אצלו שהמלך יחפוץ בו וזה כל רצונו, הרי שרצונו הוא בטובת עצמו לא בטובת מלכו, ובכן האם לא ימאס המלך בעבד שכזה שמעשיו מוכיחים שאינו חפץ בשמחת מלכו כלל אלא בשמחת עצמו, ואדרבא עבד שכזה בדרך כלל יותר שמח הוא כאשר יש צער למלך מיתר עבדיו, כי אז הלא מתבלטת עבודתו שלו, הישמח המלך בעבד זה שלא די ששמח הוא להבנות על חורבן של אחרים, אלא ישמח אף גם כאשר הוא על חשבון צערו של המלך? ! א"כ "המלכת את חברך", משמעו הוקרת והערכת את חברך בהיותו הוא גם כמוך או אף יותר ממך עובד הוא לה', שכן אימתי חברך ראוי להמליכו ולייקרו? כאשר הוא עובד את ה' כראוי, ועל כך נשאל האדם, האם הוקרת את חברך בראותך אותו עובד ה' כראוי, כי רק אז ישנה משמעות להמלכת את קונך.

* ולכן האוהב האמיתי למלך יעשה הכל כדי לזכות את הרבים שיהיו אף הם עובדי המלך, וכן מצינו במשה רבנו שנשתבח במשנה (אבות ה, כא): משה זכה וזיכה את הרבים, והיינו שכל עבודתו של משה רבנו היתה בלזכות את ישראל לא פחות מאשר לזכות את עצמו, ואדרבא, חפץ היה בזיכום של ישראל יותר מזכותו, וכמו שאמר: "מחני נא מספרך אשר כתבת". הרי שמסר נפשו עבור כלל ישראל.

ולא תהיה עדת ד' כצאן אשר אין להם רועה" (במדבר כו טז) וברשי' להודיע שבתן של צדיקים כשנפטרים מן העולם מניחין צרכן ועוסקין בצרכי צבור, לאמר, א"ל השיבני אם אתה ממנה להם פרנס אם לאו. והנה זה ודאי שצרכי עצמן של משרע"ה אין הביאור צרכים נשמיים פשוטים, אלא אף הם צרכים רוחניים שענינם כבוד שמים, וכדחויגן שביקש משה להכנס לארץ ישראל כדי לקיים מצות התלויות בארץ וכ"ז מפני כבוד שמים, וכן מה שחשב שבניו ירשו גדולתו אף זה ענינים רוחניים כבירים, מ"מ בשעת פטירתו ביקש עבור צרכי הרבים, ואף שהרי לא רצה משה ליפטר מהעולם וכדחויגן שביקש תפילות כמנין ואתחנן, מ"מ כל ענינים אלו דחה משרע"ה לאחר מכן. ובעת שאמר לו השי"ת עלה ראש העברים ונאספת כאשר נאסף אהרן אחך היתה עיקר בקשתו יפקוד ד' מנהיג על העדה. חו היתה מעלתו של משרע"ה, וכשם שמובא במדרש (כמדבר וכה כא טז): ועשה משה בטוב עין שנאמר (משלי כב ט) "טוב עין הוא יבורך", משל למלך שאמר לבן ביתו חן לפלוני סאה של חיטים הלך ונתן לו סאתים, א"ל בן ביתו של המלך: הרי סאה משלך וסאה משלי, כך אמר הקב"ה למשה וסמכת את ידך עליו - ד' אחת, מה עשה? "ויסמוך את ידיו ויצוהו", לקיים מה שנאמר טוב עין הוא יבורך. מדת רע עין נובעת מחמת שדואג רק לטובתו והנאתו הפרטית ולכן מונע נתינתו לאחרים. ואילו מדת משה רע"ה היתה להיפך, מדת טוב עין שאין הנאתו הפרטית נחשבת בעיניו כלל, ונתבטלו אצלו כל המדות הרעות כקנאה ותאוה וכבוד ולכן דואג לטובת אחרים, ואף בעת שנותן שררת עצמו לאחר נותן זאת מתוך הטבה לאין תכלית יותר מציווי השי"ת, ועוד מוסיף לבקש שהנהגתו ית' תהא עם יהושע עדיפה מהנהגת השי"ת עמו. אכן קשה היא העבודה בהשלמת עינינים אלו. אבל כאשר נוסף חיזוק בלבותינו ביסוד הנזכר שעיקר העבודה הוא התקרבות לבורא עולם, וכרברי המסילת ישירים בריש ספרו "שהארם לא נברא אלא להתענג על ד" ממילא יתחוק בקרבנו האהבה והדאגה להצלחת כל כלל ישראל, וללא עבודה לא יגיע לכך, כי כאש נתבונן מעט כמצבנו נראה שלא רק שאינו משתדלים עבור תקנת חברינו, אלא אדרבא להיפך אנו ממעטים עוד ומשתדלים למנוע הצלחת הרבים.

והנראה בזה בס"ד הוא שהנה אין לך בכל התורה עבירה המקלקלת את זהותו של האיש היהודי כמו בועל ארמית, שכן בכל המצוות: "ישראל אעפ"י שחטא- ישראל הוא", שכן בכל העבירות עדיין לא נעשה מעשה בפועל שהבדיל את האדם מקהל ישראל, אולם הבעול ארמית, הרי בכך מביא גויים לעולם, שכן הבנים מגויה הינם גויים, ובכך הרי זה מכריז ואומר שאין שום יחודיות לעם ישראל, וככל הגויים עם ישראל, ולא רק אומר ומכריז הוא זאת בפיו אלא גם עושה זאת למעשה בלקחו גויה שבכך מבדיל עצמו במעשה מעם ישראל, ומתחבר לגויים, ומביא זרע גויים בעולם, ואין לך הרס הזהות היהודית יותר מזה בכל התורה כולה, ובמעשה זה נהרס כל ה"אשר בחר בנו מכל העמים", שכן כמה בחירתנו לעם מתבטאת כאשר יהודי זה נושא גויה ומערב זרעו בזרע גויים להתבולל עמהם. ועל כן התורה הק' ראתה בעוון זה חורבן היהדות יותר מכל, ולכך בשום אופן לא נתנה דיחוי לעונשו של זה, והוא על מנת לעקור מחשבתו הזדונית הניכרת במעשהו להכרית זהות היהודי ולערכבה עם זרע הגוי, וראתה התורה שסכנה ליתן דיחוי למשפטו של זה, והוא שכן כידוע כל דיחוי מצנן ומקרר את ההשפעה מעוצמת חומרתה, כך שכל שהיה בדינו של זה - עד שיבואו עדים והתראה וסנהדרין- סכנה השפעתה למאד, ולכן נחרץ דינו של זה שקנאין הרואין מעשה זה בתוקף קנאותם - שיבואו וידקרוהו לסלק רגע קודם שום השפעה משחיתות זו, ועוד שבכך שדינו מסור לקנאים שלא כמו בכל חייבי מיתות, יזעזע מעשהו המגונה את כל שומעו, ויראו כולם ביתר שאת חומר מעשהו בכך שהופקר דמו לכל מקנא לה' והותר לפגוע בו.

ובכן מאחר ודינו נמסר לקנאים תמורת הסנהדרין, צריך שיהא זה הקנאי נקי כדוגמת הסנהדרין שצריך שיהיו אנשי אמת שונאי בצע ללא שום נגיעה, ולכן קנאי זה צריך ליקח האחריות על עצמו בנקיון נפשו וטוהר לבו במעשה זה, שכן מי יכול לדעת מה בלבו של קנאי זה כדי שיוהרו לעשות מעשה קנאות זה, ומי יכול ליקח אחריות על נקיין וטוהר מעשהו מכל רבב של נגיעה זולתו של הקנאי עצמו. לכך זו הלכה ואין מורין כן.

21 וְעַתָּה - חֲטָא

כלל ישראל בהיותם במדבר חטאו פעמים רבות, "וינסו אותי זה עשר פעמים" (במדבר יד, כב), ובסופו של דבר תמיד ניצלו. החטא הראשון היה חטא העגל. ידוע פירושו של ה'חזורי' שמעשה העגל לא היה כפשוטו, וזה נכון. אבל אנו נתבונן כעת בחטא זה כפשוטו. כלל ישראל לקחו עגל זה ואמרו עליו "אלה אלהיך ישראל". מתוך כך הקב"ה בקש לכלותם, אך מהלשון שאמר הקב"ה למשה "ועתה הניחה לי" - עזוב אותי, הבין משה רבינו שעליו להתפלל על עם ישראל, ואכן כלל ישראל ניצלו מכליה ע"י תפילתו.

לאחר מכן היה חטא המרגלים והקב"ה רצה לכלותם, ושוב משה רבינו בקש רחמים עבורם והקב"ה קיבל את תפילתו. גם במחלוקת של קרח רצה הקב"ה לכלותם כרגע, אבל אהרן הכהן תפס את מלאך המוות, ורובם ניצלו.

היה חטא אחד ויחיד שבו נגזרה כליה על כלל ישראל; בשעה שכלל ישראל חטאו בבנות מואב (עפ"י עצתו של בלעם הרשע), ופינחס קם והרג את זמרי, נאמר בפסוק: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי". כלומר, פינחס קינא את קנאת הקב"ה, ולולי זאת היה הקב"ה מכלה מיד את כלל ישראל בלא שום שהייה, ובלי לדבר אפילו עם משה ואהרן. הקב"ה פשוט היה מוחץ את כל עם ישראל.

מה כל כך חמור בחטא זה? וכי חמור הוא יותר מחטא העגל?!

התשובה היא כך: כשהחטאים נעשים בתוך המשפחה, לפעמים אפילו שוברים תלונות, אך בסוף מתפייסים, ואם לא מיד, הרי שבהגיע ערב יום כיפור ודאי מתיישרים

ההדורים וממשיכים לחיות. חטא העגל, מחלוקתו של קרח, וכן דברי ההבל של המרגלים המבטאים חוסר אמונה היו עבירות חמורות, ואעפ"כ "סלחתי כדברך".

לעומת זאת חטא בנות מואב היה חטא מסוג אחר לגמרי: יציאה מתוך הביטחון היהודי, מחוץ לכותלי המשפחה, וזהו חטא בלתי נסלח. לשם כך נדרשה קנאותו של פינחס שבמעשהו "קנא את קנאתי" - קנאותו של הקב"ה! בלי זה כביכול הדלת היתה נטרקת ושוב לא היתה תקנה.

א"כ זכות הנעשית במסירות נפש, ובטוהר זכות המחשבה, יכולה להיות הכרעה כנגד חובות רבים, שכן סנגוריא הנעשית ממצוה במסירות נפש שקולה כנגד הרבה קטגוריא מעוונות הנעשים שלא מרצון החוטא, וכעסו וצערו עמו בשעת החטא, שכן הלא בדרך כלל באופן זה המה חובותיהם של ישראל שאינם נעשים אלא מתוך התגברות היצר והתאווה, וגם בשעת עוונותיהם של ישראל - ה' עמם בלתי נשכח מדעתם לכאוב לבם על מעשיהם.

והוא אשר הסבירו על הפסוק: "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו".

ופירש"י, "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" - שאין הקב"ה מביט בעמלם ועוונם של ישראל, ומדוע? להיות שה' אלוקיו עמו - עם החוטא גם בשעה שחוטא, "ותרועת מלך בו", ותרועת מלשון שבירה, שברונו של החוטא בלבו מפני מלכו של עולם המביט על מעשהו.

הרי שמעשה אחד כזה של פינחס, שנעשה בקנאות לשם שמים גמור, ללא פניה, מתוך רצון לכבוד ה', ומתוך אהבת ישראל לכפר עליהם, יש בה משקל כנגד חובות רבים של עם ישראל, ולכן: "ויכפר על בני ישראל".

ועפ"י יוכן מה שכתב הרמב"ם בפירושו המשנה: "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", ופירש, שאם יעשה האדם מצוה אחת בחייו בשלימות כראוי יזכה בה לחיי העוה"ב.

והביאור הוא, שבאם יעשה האדם ויתאמץ לעשות בימי חייו מצוה אחת בשלימות ללא שום פניה, לא של ממון ולא של כבוד, וללא שום כוונת שכר, לא כעוה"ז ולא כעוה"ב, אלא לשם השם באמת, ואז הרי מורה הדבר שלבו עם ה' על מנת לקדש שם השם בלבד, וכולל בזה כמו כן כדי שתהא מצוות זו על צד השלימות שלא יהא צר עין באחרים המקיימים כמו כן מצוה זו כמוהו, שכן כאמור באם תהא עינו צרה באחרים בקיום מצוה זו הרי שבכך פוגם הוא את מצוותיו שלו עצמו, שכן לא יתכן שלימות העבד להיות נאמן למלכו רק בהתרצותו שגם יתר עבדי המלך יעבדוהו.

א"כ בהכרח שאדם זה מאחר שמצוה שלימה בידו בהכרה ברורה להיות נאמן בה למלכו באמת, הרי אדם זה גם כשיחטא, חטאיו של זה מתוך אונס היצר שתוקפו שהרי מכיר הוא את ה', וה' אלוקיו עמו בשעת חטאו

לעשות מעשהו כשכרון לב ובחרטה מיד לאחר חטאו, לאיש הזה הלא זכות המצוה השלימה שבידו תכריע חובות רבים במשקלה להיות רובו זכויות - שדינו זכאי, ובודאי יעשה תשובה על חטאיו לבסוף ובכך בטוח הוא לחיי העוה"ב.

והוא פלא לראות מהנלמד מקנאותו של פינחס, שמצוה אחת בשלימות ובמס"י לא די שבכחה להציל את בעל המצוה בלבד, ולהכריע לו לזכות את כל חובותיו, אלא אף יש בידו להציל את כל ישראל מאסונות ומפגעים, זו כחה של מצוה בשלימות לכבוד ה', ולכבוד הרמת קרנן של ישראל לעשות שלם ביניהם לבין אביהם שבשמים.

ז. עיקר זכותו של פנחס - על שעשה שלום בין ישראל לבין אביהם שבשמים

וראיתי חיזוק לדברינו ב"אור יחזקאל" (מדות עמ' קטו) המבאר שם שכל גדולת פינחס היתה בכך שחפץ לזכות את ישראל, וזה לשונו:

וזה אשר מצינו נבי שכרו של פינחס: "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קינא לאלוקיו ויכפר על בני" (במדבר כה ג): "ובחז"ל מובא, שעשה שלום ביני ובין ישראל - לכן הנני נותן לו את בריתי שלום, ומבואר שעיקר שכרו של פנחס לא היה רק עבור שקנא לאלוקיו, אלא בגלל ששם שלום בין ישראל למקום, והיינו שכונתו במעשה זה היתה להשיב את החן והריצוי של כלל ישראל לאביהם שבשמים ולעשות שלום ביניהם, והוה כנתבאר, שעיקר עבודת האדם לראונו עבור תקנת כלל ישראל.

הקב"ה אמר: אם פינחס לא היה לוקח רומח ועושה מה שעשה - אני הייתי פועל! ולא משום שכך היתה שורת הדין, אלא "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי". לא הייתי אומר למשה רבינו לעזוב אותי, לא הייתי אומר לו "לך רד כי שחת עמך", לא הייתי אומר לו "ואכלה אותו כרגע", אלא הייתי נותן מכה אחת, וזה היה הסוף!

כי יהודי אינו רק מי שמניח תפילין, או אפילו זה שיש לו יראת שמים. יהודי הוא, כביכול, 'רעיותו' של הקב"ה!

על פי דברים אלה יובן דבר נוסף. לאחר המעשה של פינחס, מעניק הקב"ה שם חדש לעם ישראל: "תנוק משפחת החנוכי, לפלוא משפחת הפלואי" (במדבר כו. ה). הקב"ה החתים את שמו עליהם: 'בסוף השם וה' בתחילתו, כדי להראות קבל עם ועדה שהם נקיים וטהורים.

בנוהג שבעולם אשה הנקראת לפני החתונה גב' ראובן, כאשר היא מתחתנת עם אדון שמעון, יקראו לה גב' שמעוני. וכך, כביכול, אומר הקב"ה: לפני מתן תורה קראו לכם חנוך, אחרי מתן תורה אתם אשת איש, לכן ניתן שמי בתוך שמכם.

זוהי גם כוונת המילים הנאמרות על ידנו בתפילה "ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת" - בשם "יהודי" ישנו ד' המרמז על דלות, וישנו שם הוי"ה.

התרגום המילולי של יהודי הוא 'גב' הקב"ה'!... ואבאר את כוונתי. כשמכנים אשה 'גב' שמעוני, פירוש הדבר הוא שאף אם יש לה משרה מכובדת, אך מרכז החיים שלה הוא בעלה וילדיה. כל הליכתה לעבודה נעשית כדי לפרנס את משפחתה, כי מרכז החיים שלה הוא הבית. אם לא - אין לה זכות קיום!

כך אצל היהודי, צורת חייו היא בשותפות עם השי"ת. הוא קם בבוקר והולך לישון עם השי"ת. הוא אוכל עם השי"ת, וכן בכל דבר ודבר. הקב"ה הוא כביכול "בעלי" ומהווה את מרכז החיים שלי.

ד. פינחס קינא לשם ה', ולשם כבודן של ישראל

ולשלימות זו הגיע פינחס, שקם וקינא קנאת ה', לכבוד ה' באמת ולא פחות מכבוד ה' עשה זאת גם לכבודם של ישראל, ובהכרח שלא היה מעשהו זה עם משהו של פניה של כבוד לא כלפי הכריות, ואף לא כלפי הקב"ה וכגון על מנת לקבל שכר וכיוצא, שכן היאך א"כ נעשו לו י"ב ניסים כמובא במדרש (במד"ר כ. כה), ועוד היאך ישבחהו הקב"ה - בוחן לב וכליות - "בקנאו את קנאתי בתוכם", בהכרח שהיה מעשהו על צד השלימות, ומהו השלימות? שירצו ישראל לפני ה' ויתכפר להם חטאם, וזה עיקר השלמות שיחפץ האדם שיתרצו כל ישראל לפני ה', ללא שום כוונה של התכבדות על חשבון קלונם חלילה, כי אם ח"ו היה בו שמץ של כוונה שלילית הרי שבשביל כוונה שלילית זו נחשב הוא כרוצח.

הרי שנקיונו של פינחס במעשה זה של קנאותו, היה מצד אחד בנקיות גמורה לקנאת לכבוד ה' שנתחלל בעון זה של זמרי, ועוד קינא בנקיות גמורה לכבודן של ישראל באמת, שיתעלה כבודן של ישראל ויחזור למקומו ויהיו רצויים לפני ה' כמו שהיו, והיה נקי ממחשבה ותחושה שיהא הוא הנקי והמכובד לפני ה' על חשבון קלונם של ישראל.

ויש להתבונן כמה היה רב כוחו של פינחס במעשה זה של קנאות לעצור את המגיפה כשהיא בעיצומה ולהשיב החמה מעל בני"י?

והנראה בזה שגדולת פינחס שהיה במעשהו זה כדי לכפר על בני"י, היה בכך שהיה חפץ מכל לבו לקדש שם ה', ומתוך אהבת ישראל באמת כמבואר, ולכך היה במעשהו זה משקל כבד לזכות זו, ולהכריע את חובתן של ישראל, ולעצור מהם המגפה, שכן גדול כח מעשה שנעשה בשלימות להכריע כנגד חובות רבים.

ועוד יובן ענין זה עפ"י מה שאמרו חז"ל (קידושין מ'): "לעולם יראה אדם את עצמו כאילו מחצה זכאי ומחצה חייב, עשה מצוה אחת - אשריו, שהכריע את עצמו לכף זכות, עשה עבירה אחת - אוי לו, שהכריע את עצמו לכף חובה, ראב"ש אומר: העולם נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת - אשריו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, עשה עבירה אחת - אוי לו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה.

וכבר האיר לנו הרמב"ם בהלכות תשובה, שמדידת הזכויות והחובות אינם כפי הכמות, שכן יתכן זכות השקולה כנגד כמה חובות.

ח. מעשה אחד לשם ה' באמת ובנקיות מכריע חובות רבים של כלל ישראל

כמה א"כ יש לנו ללמוד מכאן להשתדל לעשות מעשה ואפילו אחד לשם שמים גמור, ולשם שמים גמור היינו אפילו לא לשם שכר עוה"ב, אלא מתוך רצון וחרדה לכבוד שמים, ולכבודן של ישראל שיהיה ריצוי לה' מעמו ישראל, ולא חלילה לשם התכבדות בעיני ה' על חשבון חולשתם של אחרים.

הרי בכח מעשה כזה יש להכריע את כל העולם לכף זכות.

ונתבונן ק"ו, אם את חטא בנות מואב, שהיה חטא של אנשי דור המדבר - מקבלי התורה, שבשביל מעלתם גדלה אשמתם עד לשמים ליגוף בהם לאלותם - אם חטא כזה היה בכח מעשה קנאות של פינחס שעשאו לשם שמים - להכריע את חובותיהן של ישראל. עאכ"כ בימינו דור של הסתר פנים, דור של קטנות הדעת, דור של שיכורים ולא מיין, שיכורים מהצרות ומהנסיגות, שיכורים מההסתר פנים הנורא, כך שכל חטאינו נעשים כמעט בעוורון, עאכ"כ שיש היום במעשה של לשם שמים גמור להכריע הרבה חובות, ולכן החכם והפיקח בימינו ירוץ לקראת קיום מצוות לשם שמים באמת, ואף שיהיו בודדות, אולם עם תשומת הלב והמחשבה לעשותם על הצד הטהור והנכון באמת, וכגון שמירת העינים, וכל יתר ענייני קדושה לעשותם לכבוד ה', ולכבודן של ישראל, לקשרם ולחברם עם ה', והיינו שמטרתו תהא להוכיח להקב"ה, הנה! יש לך נאמנים, יש לך החסים על כבודך, ובשביל כך חוס ורחם על עמך ישראל.

וביותר אם מקיים האדם מצוה מתוך מסי"נ ונסיגות, ואדרכא ככל שהנסיגות והמניעות מקיפות אותו ביותר, כן יגדל מעשהו להכריע לכף זכות במעשה זכות אחת הרבה מחובותיהן של ישראל. וכמו שנחבאר לעיל כוחו של מעשה אחד בשלימות ובמסי"נ היאך יש בכוחו להציל את כלל ישראל.

וזהו זכות קיומנו עתה בגלות, דור של חופשיות, דור של התבוללות, חטא בנות מואב מרקד בינינו הרבה יותר מאשר בזמנו של פנחס, ומי א"כ מכפר על כנ"י לבלתי כלותם? התשובה, הלא המה העומדים היום על משמר הקדושה והצניעות במסי"נ מתוך נסיגות, ומתוך לחצי חברה וכיוצא, ועכ"ז עומדים בקנאות לכבוד ה' ולכבודן של ישראל - המה המכפרים.

אנו עתה בימי בין המצרים, זמן שנועד לחשבון נפש לתיקון המדות, והנה אמרו חז"ל הבית חרב בעבור שנאת חינוס, ולכן אמרו חז"ל (יומא ט) בית שני שהיו עוסקים בתורה ובגמ"ח מפני מה חרב, מפני שנאת חינוס שהיתה ביניהם. ויש להבין דהיאך באמת חמור עוון שנאת חינוס מע"ז ג"ע ש"ד.

אלא, יתכן שיעסוק האדם בתורה ובגמ"ח, והיינו בשביל לקפוץ לפני ה' ולהראות את עצמו היאך הוא עבד טוב, וישמח לבו על אשר שאר עבדי המלך חודלים מלעשות כמוהו, וזה משום שברצונו להתבלט בצדקותו, ולהתכבד בקלון חבריו, חלילה בזה האדם מאוס אצל יוצרו יותר מצובד ע"ז ג"ע וש"ד, שכן כאשר האדם חוטא - נשבר לבו בקרבו, אולם זה המתכבד בזכויותיו על קלונם של אחרים החוטאים מאוס ימאסו ה' ביותר, וזהו ענין "שנאת חינוס" שהיתה עניניהם צרה בהצלחת חבריהם, וראו בהם

כמתחרים וחפצו להיות כמעמד נכבד ללא מתחרים, וכשמצאו מתחרים עמהם בתורה ומצוות - שנאו אותם, זה חמור יותר מע"ז ג"ע ש"ד שאלו תקפס יצרם לחטוא, ואילו זה ה"צר עין" - מתגבר על יצרו ואינו חוטא אלא שחפץ שכולם יכשלו ורק הוא יהא הצדיק, היש מאוס יותר מזה.

ואל נחשוב שאנו רחוקים ממחשבות כאלו, שכן, כאשר שומע אדם על נפילה ומחדל של חברו וכפרט כשהיה לו קנאה על הצלחתו, הלא מחמת הקנאה שבינו לבין חברו ישמח במפלתו ובכשלונו ויתקרב בכך חוס קנאתו לנשום לרווחה בכך שהנה וחברו נכשל ונפל מעמדו ובכך כביכול נבנה והתבסס מעמדו שלו, וזה הלא מתכבד בקלון חברו, שכן איסור מתכבד בקלון חברו הוא לאו דוקא כאשר הוא בגלוי, הלא גם אם הוא במחשבת האדם ובסתרי לבו בינו לבין עצמו, כאשר ישמח בקלון חברו דינו חמור כדין מתכבד בקלון חברו, שכן קמי שמיא גלויים המחשבות והנסתרות לפני ה'.

וכמה הדבר מצוי וביותר אצל צעירים, שישמחו בתקלת חבריהם. וכמו כן מצוי עוד רעה חולה, שאמנם לא כמו הקודם ששמח הוא בתקלת חברו ושש להבנות על חורבנו, אולם גם זה השחתה.

והוא כאשר ישלחו חבריו גם הם באותו כשלונו אשר ישלח הוא, ובכך יתנחם לבו, וכגון כאשר מתעצל אדם מלכבד את שיעור תורה, או לתפילה, או מלהשתתף בדבר מצוה, ונודע לו, שגם פלוני וגם אלמוני נעדרו מלהשתתף באותה מצוה, יתנחם זה בלבבו לאמר: הנה אני לא היחיד... גם טובים ממני נעדרו מלהשתתף במצוה פלונית, בשיעור תורה וכיוצא. היכן א"כ כבוד ה' וכבודן של ישראל אצל זה המתנחם בעצמו כאשר עוד רבים נכשלו עמו? ! אכן אין זה כמתכבד בקלון חברו, אולם לנחמה מה זו עושה להתנחם בכך שעוד מורדים יש לו להקב"ה והעיקר שהוא לא היחיד...

א"כ כשיש באדם מדות רעות כקנאה ותחרות, וכן תאות כבוד, לא יתכן שימליך להקב"ה כראוי, שכן אדרכא, יתנחם כאשר רבים כשול ישלחו מלהוקיר שם שמים, שכן יש בלבבו של זה תחרות, וכשוראה, שמתחריו כמו כן חדלו ונפלו, יתנחם בלבבו, וא"כ היכן הוא המלכת קונו של זה? !

והנה לצערנו רואים אנו מול עינינו חוטאים ופושעים רבים ואף מחטיאי הרבים לנגד עינינו, והמחטיאו גדול מההורגו, והיה לנו לראותם גרועים מרוצחים שפלים, האם חשים אנו בראותנו אותם חוטאים ומחטיאים - תחרשת כאב על חילול ה' ? מה אומר כל אחד? שלום עלי נפשי, העיקר שבשכונה שלי לא יסעו בשבת... ובשכונה שלהם - שיעשו מה שרוצים - לא אכפת לי... שילכו בפריצות ברחובות שלהם, זה לא אכפת לי... העיקר שלא יסתובבו ברחובות שלנו...

זה הלא מורה על גסות ושחיקת ההכרה שלנו בכבוד ה', ולכן כשאין כואב לנו על כבוד שמים המתחלל בחוץ אצל החילונים, אות הדבר שכמו כן כבוד שמים מחולל אצלנו בקרבנו, וכל עבודתנו אינה אלא חיצונית.

הח"ח כשראה בגיל 60 לחייו, את החילול שבת הראשון - התעלף... על גדול אחר מסופר שכשראה אחד מעשן בשבת סטר לו על לחיו, בטענה שהוא היכה לאביו - להקב"ה, וכשבא דינו לפני שופט גוי - הבין לרוחו, וזיכהו.

ששחטאו ישראל והתלוננו במי מריבה, נאמר שם (כ. ה): "ולמה העלייתנו ממצרים להביא אותנו אל המקום הרע הזה... ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אוהל מועד ויפלו על פניהם".

כשראו שעם ישראל במצב של חטא ומחדל, נפלו על פניהם, תש כוחם כאבל שמתו מוטל לפניו מהצער והכאב על מחדלם של ישראל, ועל חילול כבוד ה'.

היום רואים אנו בנינים היוצאים לתרבות רעה, מה חושב האדם, העיקר זה לא אצלי... העיקר אצלי ב"ה הכל בסדר... תתבונן, והלא כבוד שמים מתחלל בכך שיוצאים בנינים ובנות לתרבות רעה, ובכך היכן "המלכת את חברך", ראשית לא אכפת לו לזה מצערו של השני הכואב על אוכרן בניו ובנותיו, ושנית הלא צער זה הוא גם צער וזלזול בכבוד השמים. ומי יודע אם לא בגלל כן, בסופו של דבר גם זה שלא אכפת לו מחבירו, עלול הוא להעניש כמו כן באותה פורענות.

טז. שאלת האדם ליום הדין "ציפית לישועה" - היינו מפני צרות ישראל, ולא מפני צרותיו של עצמו

הוא אשר שואלים לאדם ביום הדין: "ציפית לישועה", שכן במה המדובר, אם אדם זה עצמו בעל יסורים וצרות, הכי רכזת היא באם ציפה לישועה, הלא באופן טבעי ירוץ לבר לציפות לישועה על מנת שישתחרר מסבלו, אלא הכוונה, כששמעת צרות עם ישראל וסבלותם, הכי נגע לך הדבר, האם בשל כך צפית לישועה כדי שיושעו ישראל מצרתם.

38 Shebbat Sturm-R. Miller

In contrast, we find various manners in which one can perform mitzvot. Good deeds can be performed for many reasons other than personal conviction. One's mitzvot can stem from peer pressure, from the demands of society. They can be merely a hollow imitation of other's deeds, or the lingering remnants of a childhood education. This is termed as מצות אנשים מלמדה, mitzvot performed by rote. Or, having some conception of Gehinnom, termed by Western culture as Hell, one can perform good deeds to avoid this frightening fate; one's service stems from יראת העניש, fear of punishment. These are not ultimate levels of Divine service; they do not indicate a heart yearning for Godliness.

However, one who encourages others to perform mitzvot, to direct their lives towards the Divine, does not do so out of imitation or fear. Causing others to do mitzvot is the result of a pure heart, one's motivation simply a true desire to sanctify God's Name in the world.

Indeed, the manner by which to fulfill the command to love God is expressed by our Sages as follows: שיהא שם שמים מתאהב על ידך — "Let God be beloved through you." Merely professing to love God is not sufficient. We are enjoined to spread love of God through the nation. For this is what indicates genuine dedication — doing something that is not induced by society, and not motivated by fear of punishment. Spreading love of God through the nation is the antithesis of Midian, Ammon and Mo'av, who sought to blanket the world with darkness and obscurity.

* The zealousness Pinchas demonstrated was not motivated by societal pressure, by fear of punishment, by desire for honour and glory. Rather, he sought to avenge those whom God wanted to avenge, not to fulfill a personal vendetta — בקנאו את קנאתי. His burning love of God meant that he was unable to tolerate any infringement of God's will. He wanted only to accrue merit for the Jewish nation, and he removed that which opposed this aim, not for any personal satisfaction, but only because of his love of God, his pure heart.

39 אור צדק - ר' יצחק אהרן

(נצטוו משה להעמיד בתי-דין נפרדים לדון ולהוקיע את כל אחד ואחד מההולכים אחר בעל פעור ואף שמעיקר הדין היה דין אחד לכולם, שהרי כולם נידונו באותו חיוב מיתה, בכל זאת הם היו צריכים לדון כל אחד בבית-דין מיוחד כדי שישוּב חרון אף ה' מישראל.

* וביאר רש"י, שהקב"ה מתרצה כאשר הוא רואה שכולם עסוקים בדבר ומקנאים לכבודו.

← מבאר הגרא"מ ש"ד זצ"ל, ודבריו מובאים בספר "מראש אמנה" שצנעו למדים מדברי חז"ל שכבוד שמים מתבטא בכך שבשעת חילול ה' אין עומדים מהצד באי אכפתיות, אלא חובה על כל אדם ואדם לקום ולעשות, ובכך להראות ולהביע את כאב הפגיעה בכבוד שמים.

אם ניקח לדוגמא אדם שראה שאנשים מתנפלים על אביו ואמו או על בנו, האם יעמוד מן הצד ויחשה? כיצא בזה לא יתכן לעמוד מן הצד כאשר פוגעים בהקב"ה! מי שנשאר באדישותו וטוען שאין הוא יכול להתערב או שזה לא מעניינו הרי הוא נמנה על הללו שאומר עליהם הכתוב את דברו בשירת דבורה (שופטים ה): "אשר לא יבוא לעזרת ה' בגבורים!"

לצערנו, אנו רואים היום את הפגיעה המכוונת בכבוד שמים, בשבת בכשרות ובכל הקדוש לנו. ותופעה חמורה הנגלית לעינינו ביתר שאת בשנים האחרונות היא הנערות הצעירות ההולכות שבי אחרי בחורים ערבים ונישאות להם. לצערנו, מדובר באלפים (!) של נערות תמימות המתפתות והולכות שבי אחרי "קסמיו" של האויב הערבי.

זה שמסיימים אנו בכל יום את תפילתנו כאמירת "עלינו לשבח": על כן נקוה לך ה"א לראות מהרה בתפארת עורך, להעביר גילולים מן הארץ וכו', והיא תפילה נוראה ונפלאה לחוד ולחזק בקרבנו את הרצון לעילוי כבוד שמים שיהא במהרה, והאומר בכוונה בודאי יקבל רגש בזה, וממילא יבוא לכבד את עבדי ה' ויסיר מעצמו כל תחרות וקנאה, אחר שיתחזק אצלו הרצון והחפץ שיתגלה כבוד שמים במהרה.

וכמו כן נכלל בשאלת: "ציפית לישועה"? באם חפצת את כבוד שמים ביציאת עם ישראל מן הגלות תיכף ומיד, מבלי שהות ואף כשהיה טוב לך בגלות, וכגון שהיית במעמד חשוב, וברוח, או שהיית פרנס על הצבור, או רב ומזכה הרבים וכיוצא, על אף הכל האם ציפית לישועה שמיד יתקדש שם שמים בגאולה, לאפוקי מטעות המרגלים, ומטעות הרבים שלא חפצו ליצאת ממצרים.

35 יז. עצות למעשה לקנית מדת "טוב עין"

אלא שלשאת בעול עם צער הרבים צריך שיהא הדבר למעשה, ולא דיבורים בלבד, ולכן למעשה נציע כמה אפשרויות כדי שלפחות לא ניתן למדת האכזריות להשתלט עלינו, שכן מי לא זקוק היום לרחמי שמים, ולרחמי שמים אפשר לזכות ב"מדה כנגד מדה", והוא כאשר מרחם האדם על הבריות מרחמים עליו מן השמים.

א. תפילה

להרגיל עצמו להתפלל לה' על צער הרבים, וכשישמע מחברו המספר לו על צער, לא יסתפק בשמיעה ותו לא, אלא יקדיש עבורו תפילה, וידמין כאילו וצרה זו נחתה עליו, ואפילו ידמין כך לרגעים אחרים, כדי לעקור את מדת האכזריות מקרבו, ויבקש עליו רחמים.

וכן ירגיל עצמו להתפלל על חברו שיחזור בתשובה או על בניו ובנותיו של חברו באם יצאו לתרבות רעה.

ב. זיכוי הרבים

יעשה פעולות להצלת ישראל ובעיקר ברוחניות. לחזק ליבות ישראל בתשובה, בתורה ובירא"ש, אם יכול לעשות זאת בעצמו - יעשה, ואם לאו, יוכל להפיץ קונטרסים, ספרי יראה ומוסר המקרבים לתשובה, ובפרט בימינו, שהושלך רעב וצמא לשמוע בקול ה', כמבואר בכניא, ורק צריך שנרוץ ונגיש לצמאים והרעבים את מאכלם הרוחניים לקרבם לה'. ובה יתפתח בלב האדם אהבת ישראל.

הוא ענין "מתוך שלא לשמה יבוא לשמה", ומבאר ה"אור יחזקאל" (מדות עמ' קמ) שהכוונה היא לעולם צריך שיעשה בשביל כבוד ה' על מנת לקדש שם שמים, אלא שיכוון לעוה"ב שלו, ומתוך שלא לשמה שכוון

לאדם נדמה שכאם ישקיע עבור חברו, ילמדהו, ידריכהו, יבזבז זמנו על חברו, עי"ז תופסד עלייתו שלו, וזו טעות, שכן אדרבא, כל גדולת האדם ועליתו תלויה בכך שיעשה וישתדל בטובת זולתו, וכמה שישתדל יותר בטובת זולתו כן יתעלה הוא יותר.

משה עלה ונתגדל בזכותו ובזכות זיכוי הרבים, וכמובא ברש"י גבי חטא העגל, על הפסוק: "לך רד כי שיחת עמך" ופירש"י, רד. מגדולתך, שכל גדולה שנתי לך - עבור ישראל נתי לך, ועכשו שחטאו גדולה למה לך...!

הרי שכל מעלת הגדול והמנהיג בישראל הוא בכך שהנו חרד על טובת הכלל וחפץ ביקרם.

for Hashem's Torah cannot apply to only half the Torah; it must apply to the Torah in its entirety. Devotion to Shabbos, kashrus, modesty and other mitzvos between man and Hashem must be matched by an equal measure of love, kindness, compassion and consideration for others. If a "zealot" has devotion only to those mitzvos that he selects, at the expense of others, he is designing his own agenda, his own "Torah" and is not an authentic kanai. When we feel motivated to act zealously to protect the Torah, it is essential that we maintain a consistent devotion to Torah in its entirety and that love for fellow Jews be as important as any other mitzvah we choose to uphold.

סיק'א 5 43

כמוכן צריך לזה זהירות רבה, שהמחאה תהיה במקום הנכון, בזמן הנכון ובמידה הנכונה, שלא יצא מהקנאה חילול ה' ח"ו, אלא רק ריבוי כבוד שמים וקידוש ה'.

לאמיתו של דבר, אין הקנאה לשמו ית' משמשת דוקא בינו לבין זולתו, אלא גם בינו ובין עצמו, כאשר רואה שהיצר הרע מתגבר עליו ומכשילו באיזו עבירה, יעורר קנאה על עצמו בעזר ובתעצומות, ויגער ביצר הרע ויעשה סייג וגדר לעצמו שלא לעבור על זה עוד.

לדוגמא, מה שמספרים חז"ל (שבת ק"ע"ב), מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו, וכשראה כך החליט בלבו לגודרה. אחר כך נזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה לעולם.

הנה לנו מעשה של קנאות בין האדם לעצמו, כשראה שנכשל והיקל בכבוד שבת קודש, קנס את עצמו שלא יגדור את שדהו אף אם יפסיד הפסד גדול, ובוזה הראה את חרדתו הגדולה לקדושת השבת וכבוד שמים.

44

עלינו לבוא חשבון עם עצמנו מדי פעם. אנחנו יהודים כשרים, אבל האם אנחנו מתנהגים כיהודים? זה משהו שבא מתוך הרגש פנימי, כיצד אנחנו מתנהגים, עם מי אנחנו מדברים, מה מעניין אותנו.

יש לנו שו"ע שלם, והוא חשוב מאוד. אבל יש דבר נוסף - ביטוי של אהבה להשי"ת, וביטוי זה הוא קדושת ישראל. ע"י הצניעות, התנהגות כיהודים, ידיעה באיזו חבבה להימצא את מי אנחנו אוהבים. מה מעניין אותנו, מה אנו קוראים, מה אנו מלמדים את ילדינו, אף אחד לא מלמד את ילדיו דבר שאינו כשר ח"ו, אבל עליו לדאוג שזה יהיה גם יהודי, קדוש.

זוהי המהות של עם ישראל, וזו היתה הברית שכתר הקב"ה עם ישראל בזכות פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אשר קינא את קנאת ה' בתוך עם ישראל.

גדולה עם כל ישראל ונתעורר כלכם ג"כ מדתו מדת הקנאה, שכל אחד מישראל היה מקנא בו באהבה גדולה וחושב לעצמו מדוע לא זכה הוא לקנא קנאת ה' צבאות ומקצתם היו אומרים שאף בדעתם היה לעשות כך אלא שקדם פנחס, וקנאה זו עוררה

עליהם רחמים ועי"ז השיב הקב"ה את חמתו מעל בני ישראל כי היו כולם מקנאים קנאת ה', וזה שאמר הכתוב "בקנאו את קנאתי בתוכם" שע"י תפלתו עורר קנאה בלבות בני עם הקודש שאף הם יקנאו קנאת ה', ולכן הבטיחו השי"ת "את בריתי שלום" שתפלתו תתקבל במרום ויהיו לו אהבה ושלום מבני ישראל.

ואני שואל את עצמי: "ריבוננו-של-עולם, כמה מקרים ומעשים שאותם דחינו, או שלא נתנו דעתנו עליהם מחכים לנו ויבקשו מאיתנו תשובות: האם עשינו די כדי להציל את שכנינו ומכרינו מחללי שבת, האם עשינו מאמץ כלשהו לנסות לשכנע הורים לשלוח את ילדיהם לחינוך דתי?"

התורה מצווה אותנו בציווי ברור ומפורש: "הוקע אותם" - קום ועשה! אל תזלזל בכוחך ובאפשרויותיך לשנות! אל תאמר: "לא עלי המלאכה לגמור, ב"ה יש מי שיעשה זאת", אלא הציווי הוא לכל אחד ואחד מאיתנו. יש לנו את הכוחות, צריך רק את הרצון והאיכפתיות כי מדובר בכבוד שמים.

ואם דווקא לך נזדמנה מצווה זו, מן השמים רוצים לזכותך, ואשריך שאתה נבחרת וזכות זו שנתגלגלה לידך - אל תחמיצנה!

41

ומכאן מתבקשת המסקנה, שאולי מן הראוי כי נתבונן במעשינו כי גם לנו יועד תפקיד בעולם הזה. כל אדם וה"פינחס" שבתוכו, ומחובתנו לגלות איזה רומח עלינו לקחת ואיתו לבצע את שליחותנו. בדורנו אנו אי אפשר עוד להמשיך ולשבת שאננים מול הפריצות

ביזוי תלמידי-חכמים, רמיסת כבוד התורה ולצערנו אנו מחשים ובטוחים כי יש מי שיעשה את המלאכה.

זאת פינחס בא ללמדנו: קום ועשה, ולא עליך המלאכה לגמור, אך בודאי שאסור לך לשבת מן הצד.

אידוע מאמר הסבא מנובהרדוק זצ"ל: "אף פעם אני חושב על דבר אם אני יכול לעשותו, אלא אם אני חייב לעשותו כי אם אני חייב לעשותו אזי גם אוכל באמת לעשותו."

ויתכן שרעיון זה רמוז בפסוק "ויקח רומח בידו". לשם מה נוספה המילה "בידו"? אלא אפשר לבאר שהיא באה לרמז שכל מה שהוא פינחס עשה מצידו היה לקיחת רומח בידו ומכאן ואילך זכה לסייעתא דשמיא גדולה ונעשו לו שנים-עשר ניסים.

מכאן יובן מנין שאב פינחס, שהיה מזרעו של אהרון הכהן, שהיה אוהב שלום, את הכוח לדקור בני אדם בחרב, פינחס רק לקח את הרומח בידו ושאר המלאכה נסתיימה ע"י הקב"ה בסייעו לו ע"י שנים-עשר ניסים.

מכאן מתבקשת המסקנה, שהקב"ה מבקש שאנו נראה עד כמה אנו מתקנאים לכבודו ועד כמה אנו מבקשים לקדש את שמו.

לא אחת, על פי דרך הטבע אין לנו את הכוחות והאפשרויות לעשות מעשים שהם מעל כוחנו. אך הקב"ה מבקש שאנו נתחיל במצווה, נראה לו נכונות ואיכפתיות ואת גמר המלאכה נשאיר לו. ולפי כוח מעשינו ותפילותינו כך תהא ישועתנו.

ה"נועם אלימלך" כותב, שאחרי מעשה פינחס לא אירע עוד מעשה נבלה כזה בישראל. זכותו של פינחס הייתה שהדליק את אש הקנאות בקרב לב ישראל לדורות עולם, וז"ש "בקנאו את קנאתי בתוכם", שעוד זאת עשה שהפעיל והכניס אש בעצמותיהם לקנא קנאת ה' צבאות.

וכתב השל"ה הקדוש: מזה ילמוד האדם שיקנא את קנאת ה' צבאות כשרואה איזה חילול ה' או חילול התורה, ועל כך החזיק לו השי"ת טובה וברית שלום.

הבה נהיה קנאים להקב"ה ונקדש את שמו בכל עת, אך כדי לעשות זאת צריך שתבער באדם אש הקנאות. קנאה להקב"ה צריכה להיות מתוך להט, אהבת ה' ונכונות למסור עצמו למען קידוש שמו יתברך. גם אתה יכול!

45

יתב"ש וגודל אהבת ישראל שבערו בקרבנו נשאו לבו לעמוד לפני השי"ת ולהתפלל לפניו, ולכך נאמר (תהלים ק"ל) "וייעמד פנחס ויפלל" ולא נאמר "ויתפלל" לשון התפעל, אלא "ויפלל" לשון פועל כי התגבר בנפשו להעתיר עבור בני ישראל.

ועיקר תפלתו של פנחס היתה שיסיר השי"ת ממנו השנאה ואיבה של ישראל, שלא יתרעמו עליו אודות המעשה שעשה רק ידונו אותו לכף זכות ויהיו אתו באהבה גמורה, ועל ידי תפלתו קישר את עצמו באהבה

וכאן, בלשון חז"ל מונחת התשובה לכל התמיהות דלעיל: א"ל הקב"ה למשה הקדם שלום... וראויה כפרה זו שתהא מכפרת והולכת לעולם.

וירא פנחס וגו' ויקח רומח בידו (כה ז). ונראה בדרך פשוט, אחר שראה פנחס גודל העזות והחציפות של זמרי,

וראה כמה גדול כח התאוה והיצר הרע של העבירה, את זה ראה ולקח מוסר עד היכן צריך לעבוד את ה', כאשר כתב החסיד חובת הלבבות (ע"י שער חשבון הנפש פרק ג אופן י-טו) כידוע. ובשם אדמו"ר, שזהו שאמר יעקב (בראשית לב ה) עם לבן גרתי ואחר עד עתה, שפירש"י ותר"י ג מצות שמרתי, דבר אחר עם לבן גרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים, שפירש עם הקדמה הנ"ל שאמר בקובלנות, אף ששמרתי תר"י ג מצות מכל מקום "לא למדתי ממעשיו הרעים" לקיימם בחשק גדול כאשר היה לבן רשע במעשיו הרעים. וזה ראה פנחס ולקח מוסר לעבדו על זה הבחינה במסירות נפש. ולכן "ויקח רומח בידו" מאחר שראה עזות דסטרא אחרא לקח מוסר ונתעורר אצלו עזות וקדושה, ודקדק, וזה אצלי ענין "קנאין פוגעין בו" (סנהדרין פכ א) ג"כ על דרך הנ"ל, והבן.

זה לשון הגמרא, ובמדרש: ויכפר על בני ישראל, וכי קרבן הקריב שנאמר בו כפרה? אלא ללמדך שכל השופך דמן של רשעים כאילו הקריב קרבן. וזהו התשובה.

אין כאן שפיכות דמים! אין כאן הריגה! אלא יש כאן כפרה. ואם כפרה יש כאן, הרי זהו התפקיד המיוחד לכהנים. ואם כן, בודאי שבדין הוא שיטול את שכרו, וזהו שכרו מדה כנגד מדה, כנגד פעולת הכפרה לשעה זו, וזכה לעבודת הכפרה לדורות, לברית כהונת עולם. כי פעולתו זו נבעה מאהבת ישראל ומהרצון להשיב את חרון אף ה' בישראל, ולא חלילה משנאת הנהרגין, ועל כן הוא יכול לישא את כפיו, שהרי הוא לא שייך למה שהזוהר הקדוש אומר: כל כהן שהוא לא רחיס לעמא לא יפרוס ידו לברכתא לעמא". כאן לפנינו כהן שהוא רחיס לעמא, וכל פעולותיו מונעות על ידי רגשי אהבת העם, אהבה אמיתית, במעשה ולא רק בדיבור.

49 ומה כל כך נשגב כפעולת כפרה לעם ישראל?

ממקורות שונים בחז"ל אנו רואים שאין דבר יותר גרוע מאשר אדם שנשאר ללא כפרה. ולא רק אדם, אלא אפילו קוב"ה כביכול, (אף כי הדבר נשגב מהבנתנו) שכן אנו רואים בסוף פרשתנו זו, בענין הבאת שעיר חטאת בראש חודש על הפסוק ושעיר עזים אחד לחטאת לה', שיואל רש"י ז"ל: מהו לה' ומשיב: ומדרכו נאגדה, אמר הקב"ה הנילו כפרה עלי על שמיטתי את היקף". אין לנו הבנה בנסתרות, ובחטא כביכול שבהמעט הירח כמצריך כפרה מדי חודש בחודשו, על קוב"ה ככבודו ובעצמו.

אבל, חומר למחשבה יש לנו בפירוש הראשון של רש"י, על פי הפשט "למך שמכפר על שאין בו ידעה לא נחמלה ולא נסוף, שאין מניחם אלא הקב"ה נלכד". הרי לנו, סיבה גלויה להבאת שעיר עזים לחטאת לכפר על חטא שהאדם לא יודע עליו בכלל, ואעפ"כ הקב"ה ציוה להביא את הקרבן, ובלבד שהאדם לא יישאר בלא כפרה, אף שלא בידיעתו.

50

דוגמא נוספת יש לנו בהחלטתו של יעקב אבינו למסור את בנימין ליהודה שאמר לו: אם לא הביאותיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים" ולא לראובן שאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך... (שם מב, לו) ולכאורה מאי אולמיה דטענתו של יהודה מזו של ראובן? אדרבה לפי חפישתנו הטענה של ראובן מוכיחה על כח הקרבה יותר גדול וממילא על מוטיבציה יותר חזקה להשתדל להחזיר את בנימין, ומדוע יעקב אבינו לא התחשב בזה והעדיף לסמוך על טענתו של יהודה אשר לכאורה איננה מחייבת הרבה?

אלא שיעקב אבינו, הבין לפי טענות בניו מהו סולם הערכים של כל אחד מהם, ומה עומד בראש סולם הערכים שלהם. אם יש כזה אדם אשר בראש סולם הערכים שלו עומדת הדאגה שמא ישאר חוטא כל הימים, בלא כפרה, הרי זוהי דאגה יותר חזקה מזו של "שני בני תמית", ועל יהודה יש לסמוך יותר מאשר על ראובן. חזקה על יהודה שימסור את נפשו עד קצה הגבול ובלבד שלא ישאר חלילה בכחינת וחטאתי כל הימים, כל הימים בלי כפרה, בעוה"ז ובעוה"ב כדברי חז"ל, שם.

זה זורק אור על פעולתו של פינחס אשר הביא את הכפרה על כל עם ישראל.

51

הרי כאן רואים איזה מחיר שולם כדי לזכות לכפרה עבור כוונה בלבד, וכמה גדול המחיר ח"ו עבור חטא במעשה? ובכל זאת רואים שכל מחיר כדאי ורצוי ובלבד שתהיה כפרה, ולא למות עם החטא. ובודאי מחסדי הבורא הוא, שלפי תנאי התשובה כמובא בחז"ל, מיתת האדם מכפרת, כדי שלא ימות וחטאו בידו.

אכן פעולת הכפרה של פינחס ניתפסת במלוא עוצמתה. ואכן מוכן השכר שקיבל, לכן אמור הנני נתן לו את בריתי שלום, והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם. ומעתה, מה נעמו דברי בעל "שערי תשובה" אשר בראשית ספרו, קבע: מן הטובות אשר היטיב ה' עם בראיו כי הכין להם את הדרך לשוב... טובת ה' עם בראיו בהוראת דרך התשובה, היא שעל ידי זה מושגת הכפרה, הכפרה זוהי התכלית.

47a נתיב

אכן הבי' בזה, כי אמנם מעשהו של פנחס היה כולו חסד ולא היה מצד הגבורה, וכלשון הכתוב וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו וגו', וירא פנחס היינו שראה את בזיונם של ישראל, שהחוטא במעשהו המנוול משפיל ומבזה את כלל ישראל באופן נורא כזה, שהרי ישראל קדושים הם ובקרבם נעשה מעשה שפל הממית בזיון נורא על כלל ישראל, ומתוך שלא היה יכול לשאת את חרפתם של ישראל נחלץ להשיב את כבודם המחולל. וכמש"נ ויקם מתוך העדה דייקא, כמו שמפרש בתורת אבות, מתוך הרגשת אתריות לעדה וגודל קדושת ישראל, ואיך יחריש כשנעשה כזה בזיון וחילול קדושתם של ישראל. והרי שמעשהו היה כולו מתוך חסד ורחמנות על כלל ישראל.

47b

ומדויק לשון הכתוב וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, שמייחטו הכתוב בג' דורות עד לאהרן הכהן שהיה מות החסד וכל מעשיו היו חסד, אוהב שלום ורודף שלום ואוהב את הבריות, ולכן התורה מדגישה שפנחס הוא בן אלעזר בן אהרן הכהן, דכמו שאהרן הכהן מפורסם במדת החסד שכל מעשיו אינם אלא חסד, כך פנחס הוא נכדו של אהרן הכהן שאף הוא כל מעשיו חסד, וגם מעשה זה כולו חסד, שקם מתוך העדה ונחלץ להגן על כבודם וקדושתם של ישראל. ואם בפועל היה זה מעשה של גבורה, אבל הקב"ה שהוא כמד"כ (ירמיה כט) כי אנכי ידעתי את המחשבות, ידע שבאמת כולו חסד, כמו שהקב"ה מעיד עליו ויכפר על בני ישראל, שאין לך חסד גדול מאשר ויכפר על בני ישראל.

וזה ענין השכר שניתן לו מדה כנגד מדה, שעל מעשה חסד מקבלים שכר ממדת החסד, ועל מעשה